

דברים

א. בתחלת פרשתנו, עה"פ, אלה הדברים אשר דבר משה וגו' ודי זהב, מפרש רש"י: "ודי זהב — הוכיח על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהי' להם שנאמר: וכסף הרביתי להם: וזהב עשו לבעל".

והנה, אע"פ שכבר הקדים רש"י בתחלת פירושו לפסוק זה "שהן דברי תוכחות (ומנה כאן כל המקומות שהם עיסו וכו')", ובכ"ז חזר וכתב גבי "ודי זהב": "הוכיח (על העגל)" — נראה שטעמו הוא מפני ש"די זהב" אינו נכלל בהמקומות המנויים בפסוק (כי משמע לי' לרש"י שאינו שם מקום), ובמילא לא ידענו עדיין שגם "די

זהב" הו"ע של תוכחה. ולכן פ"י רש"י על "די זהב" — "הוכיח" (אף שלא פירש כן בהמקומות — הקודמים) על העגל שעשו בשביל רוב זהב" — ובוזה כוונתו (גם) להדגיש, שאין "די זהב" שם מקום שבו מרמו להוכיח, אלא שלשון זו עצמה מודיעה את ה"תוכחה על העגל": "הוכיח על העגל כו"י. ובפירושו על "ובין תופל ולבן" — "הוכיח" על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן", כי גם תופל ולבן אינו שם מקום.

ומה שהכריחו לרש"י לפרש ש"די זהב" אינו שם מקום, י"ל בפשטות שזהו משום שלא מצינו בקרא מקום ששמו "די זהב"; וגם זה הוא כמו (ובהמשך למזה) שכתב בנוגע ל"תופל ולבן" — "חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא כו"י".

(3) בסגנון אחר: ע"פ הקדמת רש"י "ומנה כאן כל המקומות וכו'" מובן שפ"י תיבות "במדבר בערבה וגו'" הבאות לאח"י ה"ה המשך להדברים (תוכחות) אשר דבר משה, ש"דבר (תוכחות — הוכיח) . . . במדבר וגו'". משא"כ "בין תופל ולבן", וכן "ודי זהב", מכיון שאינם שם מקום, אינם באים בהמשך להדברי (תוכחות) משה — לכן מוכרח רש"י לפרשם.

(4) וראה רבינו בחיי כאן. (5) ואין רש"י צריך לכתוב ב"ודי זהב" שאינו שם מקום, כי מובן הוא מעצמו ע"י הקדמתו "הוכיח כו"י" — ואין צריך לכתוב ש"חזרנו על כל המקרא וכו'" כי כבר כתב כן בנוגע לבין תופל ולבן.

(1) הושע ב, י.
(2) כ"ה בכת"י וברוב הדפוסים, אף ש"בכתוב: "הרביתי זה גו'" — הרי שגם מפרש"י זה מוכח הכלל שנת' במ"א (על פרש"י יתרו כ, ח) — דע"פ שיטתי דבא לפרש פשוטו של מקרא (גם לזה שאך זה עתה מתחיל בלימוד המקרא — כן חמש, כדבר חכמים במשנתם (אבות פ"ה מ"ב — לגירסת אדה"ז)) — הרי כשמביא ראי' מקרא (ועאכו"כ ממחז"ל) — כותב ה' בפירושו — היינו ע"פ פשוטו (באם הראי' — מפשט הכתוב), אף של הכתוב שונה — וכן בנדר"ד: ל' הכתוב "הרבתי לה", אבל רש"י כותב (כנ"ל בגירסת הכתי' וברובם ככולם דפוסים רש"י*) "הרבתי להם" כפירוש ה' כתוב — ע"פ הכלל הנ"ל (עד שבא מעתיק ובחזיר-זעזער שרצה לתרץ רש"י מהמקשה עליו מל' הכתוב — ושיבש הכתי' והדפוסים "ותיקן" וכתב "לה").

(*) משא"כ בדפוס ראשון ושני וא' מהכת"י שנמצא "זה".

אבל צריך להבין:

החטא (הפעולה). וכלשון רש"י "שעשו בנשכיל רוב זהב שהי' להם" — וא"כ הרי אפ"ל שג"ז נכלל בהמקומות ש"הכעיסו, כי המקום נקרא "די זהב" ע"ש רוב זהב כו'.

גם אינו מובן: תוכן פרש"י זה, כבר כתבו רש"י בפ' תשא יי עה"פ "וישב משה אל ה' ויאמר וגו' ויעשו להם אלקי זהב" ופירש"י: "אלקי זהב — אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו וכו' —" ואם כפרש"י כאן צריך להביא רא' ע"ז (מהכתוב "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל") ה"ל לרש"י להביא הרא' בפ' תשא, שבה נאמר ענין זה בפעם הראשונה?

ב. והביאור בזה:

ההכרח של רש"י לפירושו בפ' תשא מובן הוא יי: דלכאורה תמוה מאד הקדמת משה "חטא העם הזה חטאה גדולה ויעשו להם אלקי זהב" (כטעם) לבקשתו הבאה תיכף אח"כ "ועתה אם תשא חטאתם וגו'?" ה"ז סתירה לבקשת הסליחה! וע"כ יי ב"הכרח לומר שבדבריו אלו מבאר טעם ונימוק המקטין את החטא: היינו, אף שא"א למעט ערכו של החטא עצמו, דהרי "חטא העם הזה חטאה גדולה", מקטין שייכות וקשר בניי להחטא — לסיבתו. וזהו שפירש"י שמשה התכוון בזה לומר ש"אתה הוא שגרמת להם

למה לא יפרש שזהו שם מקום י, ונקרא המקום "די זהב" ע"ש "העגל שעשו (שם) בשביל רוב זהב"? והרי מצינו כמה מקומות בתורה, שנקראו ע"ש הפעולות שנעשו בהם י. ואף שלא מצינו עוד פעם במקרא מקום ששמו "די זהב" — הרי כו"כ מקומות י נזכרו בתורה רק פעם אחת בלבד.

ואינו דומה ל"תופל ולבן" — כי בהם אין לומר שהמקום נקרא כן ע"ש שבו "תפלו על המן שהוא לבן" — כי בשם כזה (הנקרא ע"ש איזו פעולה) — צ"ל ניכר בהשם מענין הפעולה, או הדבר שבו נעשה הפעולה, או עכ"פ הדבר שהוא טיבת הפעולה שהיתה במקום זה; אבל בנידון ד' "תופל ולבן" הרי זה שהמן הוא "לבן" הוא ענין צדדי בהמן ואינו ע"ד הנ"ל [ובתיבת "תופל" עצמה (שפירושה ש"תפלו") בלא תיבת "ולבן", אין מרומז שום חטא מיוחד, כי כל ה' חטאים של בניי במדבר היו זה ש"תפלו" על איזה ענין]. ולכן מסתבר שאין "תופל ולבן" שם מקום ע"ש ששם "תפלו" על המן (הגרמז בענין צדדי לגמרי —) שהוא לבן י.

אבל ב"די זהב" הרי מרומזת טיבת

(6) וכפ"י הרשב"ם כאן, וראה ראב"ע, חזקוני, ועוד.

(7) ראה נח יא, ט, וירא כא, לא, ויחי ג, יא, בשלח יו, ז, שלח יג, כד, ובכ"מ.

(8) ראה בקונקורנציא לשמות.

(9) משא"כ אם הוא רק רמז בעלמא, יכול לרמזו גם בענין צדדי לגמרי, ואזרבה: מכיון ש"הזכרים (רק) ברמז מפני כבודן של ישראל", הרי מסתבר שאמר רמז הכי רחוק.

(10) לב, לא.

(11) כפ"י בבאר מים חיים על פרש"י שם.

(12) וגם: "ויעשו להם אלקים מיבעי לי' כמו זוכה לאלקים יחרם, קום עשה לנו אלקים" (רא"ם עה"פ וכו"ה בשאר מפרשי רש"י).

ומעתה מובן שא"א לרש"י, המפרש פשוטו של מקרא, להביא בפ' תשא הכתוב "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל", כי בפסוק זה מודגש שהכסף וזהב שנתן הקב"ה — ולא נתינה סתם, כ"א "הרביתי להם" — מהם עצמם עשו דבר שהוא היפך רצונו של הקב"ה — הרי נקודה זו מבליטה את גודל החטא ביותר."

משא"כ בפרשתנו, כשבא משה להו"כ את בני, מתאים להביא פסוק זה.

ג. ע"פ הנ"ל מובן אשר אא"פ לפרש ש"די זהב" הוא שם מקום, שנקרא כן ע"ש ששם עשו את העגל "בגשביל רוב זהב שהי' להם", היינו ע"ש טיבת החטא שחטאו שם; ע"פ הנ"ל הרי — הן לפי ההדגשה (בפר' שתנו) שהרוב זהב הו"ע של הוספה בחומר החטא, והן לפי המודגש בפ' תשא שהוא פרט המקטין את ערכו של החטא וסיבתו — ה"די זהב" הוא פרט צדדי באופנו של החטא, או גורם המסייע בהחטא, אבל לא עצם (סיבת) החטא. (שהרי הסיבה האמיתית היתה זו שאמר הכתוב "וירא העם כי בושש משה וגו'"). וא"כ לא מסתבר לומר שהמקום ייקרא

(16) ובנדו"ד הרי לא רק שידוע בכלל לוח שכל מה שיש לבני"א, ה"ו ניתן מאת הקב"ה (וכמ"ש (תני ג, ח) "לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות" —), כ"א באופן גלוי ניתן להם הכסף וזהב במדבר מהקב"ה, כמפורש (שמות ג, כב. בא יא, ב) שהקב"ה ציווה "ושאלה גו' כלי כסף וכלי זהב ושמי לוח וגו'". (בא יב, לו). ואח"כ ה' ביתו העם וגו'". (בא יב, לו). ואח"כ ה' ביתו הים (פרש"י בשלח סו, כב) ע"י שהקב"ה קרע להם את הים וכו'.
(17) תשא לב, א ואילך.

וכו'". ללמד זכות על ישראל, שאינם אשמים (כ"כ) בעשיית החטא."

עפ"ז מובן שישנו חילוק עיקרי (לפי פשוטו של מקרא"), בין תוכן הענין (של ריבוי הזהב) בפ' תשא ובין תוכנו בפרשתנו: בפ' תשא אמרו משה להקב"ה בכוונה ללמד זכות על ישראל ולהקטין סיבת חטאם, משא"כ בפרשתנו שאמרו לבני' והתכוון ל"הוכיחן" — מדגיש גודל החטא.

(13) ומובן שבפשוטו של מקרא אין לומר כשית ריב"ב ביומא (פז, ב. תו" ספתא שם פ"ד הי"ד. ירושלמי סוף יומא) שמשא אמר "אנא חטא העם וגו'" לפי ש"צריך לפרוט החטא" — כי פשוט ה' המשך "ועתה אם תשא וגו'" לא משמע כן*, דהרי אין פירוט החטא (ע"י אחר) טעם למחילת החטא (כ"א שבלא"ה א"א שימחול), ובמילא ה' צריך לומר, לכל לראש, דבר הנותן טעם שימחול, ואח"כ גם לפרט החטא, כדי שלא תהי' מניעה להמחילה.

(14) משא"כ ע"ד ההלכה והדרוש — כרמוכה מזה שבברכות (לב, א) יומא (שם) וסנהדרין (קב, א) מבואר הלימוד זכות על התיבות "ודי זהב" שבפרשתנו. ובברכות מוסיקי הלימוד זכות גם את הפסוק "וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל". אבל מת"אים הוא עם הגת' לקמן סע"י ו שעי' הרמו וכו' מרומם גם בפרש"י כאן (תוכחה) הלימוד זכות הנ"ל (וראה חזא"ג מהרש"א בברכות שם).

(15) וייל שגם מטעם זה כותב רש"י כאן עזה"ס "הוכיחן (על העגל)" — לרמוז שאין זה לימוד זכות כבפי' תשא, כ"א תוכחה (אבל מובן שאין לומר שרק זה הוא הטעם להוספת תיבה זו).

(*) אבל אין לומר שרש"י שולל פי' זה לפי שלא מצינו במקרא ש"צריך לפרוט חטאם" — כי כו"כ ענינים בתורה יודעים מזה עצמו שכתוב שכן עשו בפועל.

בנוגע ל"ודי זהב", בהתוכחה גופא מרומז הלימוד זכות, עד"ז צ"ל גם בשאר התוכחות שבפסוק זה.

ומרומזים הם בלשון הכתוב או בלשון רש"י 19: "במדבר" — "בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו 20 מי יתן מותנו וגו'" — ולכאורה אינו מובן: למה רמז על זה ע"י תיבת "מדבר" שהוא שם כללי דכל המקור מות, ולא ע"י שמו של המקום הפרטי שבו "הכעיסוהו" בטענתם הנ"ל 21 —

19) ועפ"י יומחקו כמה דיוקים בכתוב ובפרש"י — כדלהלן בפנים.

20) בשלח טז, ג.

21) ע"ד הפשט י"ל: רש"י מקדים, ומ"נה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, ולכאור ישנם עוד ענינים שהכעיסו בהם את הקב"ה ולא נמנו כאן (כמבואר בערכין (טו, א) המובא בפרש"י כאן וב"פרש"י שלח (יד, כב)) — לכן מקדים הכתוב "במדבר" לכלול בזה כל הגסיונות שהיו במדבר, והא דמפרט שאר הענינים כאן (עון בעל פעור, תפלו על המן, המרגלים, מח' לוקת קרח ותטא העגל), אף שגם הם היו במדבר, כי אין סיבת חטאים אלו מצד היותם במדבר, משא"כ החטאים האחרים, וי"ל שזוהי כחנת רש"י במ"ש "מי יתן מותנו וגו'", שהיא לא רק לרמז לסיום פסוק וענין זה, כ"א לרמז גם להחטאים שהיו אחרי* חטא זה, שנכללו במ"ש "ב"מדבר".

(*) ובנוגע החטא במרה — "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה וגו'" (בשלח טו, כד) — שהי' קודם לסענתם "מי יתן וגו'", מעיקרא לא קשה, כי רש"י מקדים "ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו בהן לפני המקום" ובמרה הרי "וילונו העם על משה", משא"כ בשאר התלונות מפורש בהם בהמשך הפרשה שהתלונה היתה (גם) על הקב"ה.

ע"ש פרט בכובד או קלות פשע ה' חוטא ולא ע"ש דבר שבהחטא עצמו (או הדבר שבו נעשה או עכ"פ סיבתו העיקרית).

ד. אבל עדיין אינו מוסבר לשון רש"י: ע"פ הנ"ל הו"ל לרש"י לכתוב "הוכיחו על העגל שעשו ב(רוב) הזהב (וכיו"ב) שהי' להם" — לשון המש' תמע שפיר שאותו רוב הזהב שהי' להם מהקב"ה, ממנו עשו את העגל — ולמה נקט רש"י "בשביל (רוב זהב וכו')", לשון המדגיש שה"די זהב" הי' כעין סיבת החטא (שהרי הוא כאומר: בשביל רוב הזהב עשו החטא), ובפרט שמבואר שבנדוד כוונתו להח' מיר בהחטא ולא להיפך?

והביאור בזה (ע"פ חלק הרמז וה"ינה של תורה" שבפרש"י): בפירוש על פסוק זה מקדים רש"י ואומר: "והזכירם (החטאים) ברמז מפני כבודן של ישראל"; וי"ל שכוונת רש"י היא, דכשם ש"מפני כבודן של ישראל" העלים משה את החטאים מלהזכירם בפירוש — אע"פ שכוונתו להזכירם עליהם — כן, ומטעם זה גופא, רמז משה בדבריו אלו גם על לימוד זכות להקטין חטאים אלו, כי גם זה הוא "כבודן של ישראל", אף שבעיקר הרי אדרבא, בא להוכיחו ולהודיעם חומר החטא.

ולכן כותב רש"י "בשביל רוב זהב" לרמז להלימוד זכות הנ"ל ש"אתה הוא שגרמת להם וכו' מה יעשו שלא יחטאו" 18.

ה. והנה כיון שבנדוד נזהר משה "בכבודן של ישראל" מובן שכמו

18) וראה במהרש"א שבהערה 14.

כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם",
וא"כ איך התיר לצער את בני מואב
משום ²⁹ עון האם שלא היתה צנועה?
הרי שזה מכריח לומר שגם בימי
משה היתה הנהגת בני מואב בהיפך
הצניעות לגמרי.

וזוהי ההדגשה כאן בערבה, בערבות
מואב — לימוד זכות בעון בעל פעור
(שסיבתה ³⁰ ובעיקרה ה' זה חטא
של זנות ³¹), מכיון שהיו במקום (ב-
ערבות מואב) של פריצות רבה בעון
זה, ושכמילא גם הנסיון הוא גדול
ביותר ³².

"מול סוף" — "על מה שהמרו בים
סוף, בבואם לים סוף שאמרו ³³ המב-
לי אין קברים במצרים, וכן בנסעם ³⁴

היינו "מדבר סין אשר בין אילם ובין
סיני", כמפורש בכתוב ³⁵?
אלא שבשם "מדבר" בא לרמוז שיש
ללמד זכות על טענתם "מי יתן וגו'":
מכיון שהיו אז "במדבר" שהוא ה"
מדבר הגדול והנורא נחש שרף ועק'
רב וצמאון אשר אין מים" ³⁶, (וגם
לפני פרשתנו מבואר שהמדבר הוא
מקום של נחשים ועקרים וכו' ³⁷),
הרי מובן שזהו נסיון גדול מאד, ולכן
אין להאשימם כ"כ על טענתם "מי
יתן מותנו וגו'".

"בערבה" ובפרש"י "בשביל הערבה
שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות
מואב". וצלה"ב: ערבות מואב ה'
מבית הישימות עד אבל השטים" ³⁸
וא"כ הול"ל "בשטים" ולא "בערבה".
אלא שבזה מרומז לימוד זכות על
בני": "בערבה" (בית קמוצה, המש'
משת במקום ה' הידיעה), וכאלו כתוב
"בהערבה" (הידועה), כפרש"י "בער-
בות מואב". והנה בקריאת השם של
מואב ועמון פירש"י ³⁹ "מואב — זו
שלא היתה צנועה פירסמה שמאבי'
הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקי',
וקבלה שכר בימי משה שנאמר ⁴⁰
בבני עמון אל תתגר במ כלל, וז-
מואב לא הזהיר אלא שלא ילחם במ ⁴¹
אבל לצערן התיר לו".

ולכאורה הרי מפורש בפרש"י ⁴²:
"לשנאי; פוקד עון אבות על בנים —

(29) ואף שלכאוי י"ל שאין בזה עונש,
כי מלכתחלה לא נאסר אלא כיבוש ארצם,
אלא שלעמון נתן שכר שלא להתגר במ —
אין זו דעת רש"י שמאריך ומפרט "ובמואב
לא הזהיר אלא שלא ילחם במ אבל לצערו
התיר לו".

(30) פרש"י בלק כה, ב.
(31) כדמוכת מפרש"י (שם כד, יד) ש-
עצת בלעם היתה "אלקיהם של אלו שונא
זמה כו' להכשילם בזמה", וכן מזה שנפסקה
המגיפה ע"י מסיג של פינחס בהענין ד'
הבועל ארמית וכו'".

(32) להעיר מהמדרש (במדב"ר פ"כ, כב,
תנחומא בלק יז) "יש מעינות שמגדלין
גבורים כו' ויש שטופין בזמה ומעין שטים
של זנות ה' — הרי שלא רק הנהגת
בני"א דשם היתה באופן כזה, אלא שגם
המקום עצמו גורם לזנות, אלא שעפ"ו
הול"ל כאן "בשטים" (שנקרא ע"ש שטות
— וזנות).

אבל ל"ק לרש"י — שהוא ע"פ פשוטו
של מקרא ומדגיש (בלק כה, א): "בשטים",
כך שמה", ותו לא.

(33) בשלח יד, יא.
(34) בפשטות כוננת רש"י לזה שלא

(22) בשלח טו, א.

(23) עקב ח, טו.

(24) פרש"י בהעלותך י, לד.

(25) מסעי (לג, מט).

(25*) וירא יט, לו.

(26) פרשתנו ב, יט.

(27) שם, ט.

(28) יתרו כ, ה. חשא לד, ז.

ביום סוף" — ומובן הלימוד זכות : בבואם על שפת הים לא הי' שום אפשריות בדרך הטבע להנצל, כי מצד אחד היו המצריים ומצד השני הי' הים וכי, וכן בנסעם מן הים, שהיו עסוקים בביות הים, דבר שהקב"ה עצמו רצה שיתעסקו בוה, הי' "אתה הוא שגרמת" — ומובן גודל חפצם ותשוקתם בוה.

"בין פארן" — "ועל מה שעשו במדבר פארן ע"י המרגלים" — ולכאור' הול"ל (בקיצור) "בחטא המרגלים" וכיר"ב. אלא כוונתו לדייק שהחטא הי' על ידי המרגלים — הם הסיתו ופיתו את בני, ולולא המרגלים לא היו חוטאים בני בעון זה.

"ובין תופל ולבן" — "שתפלו על המן שהוא לבן": מה שמדגיש כאן לובן המן (בה"ינה של תורה" שבי פרש"י) הוא, שמכיון שהמן הי' לבן, חלק ומופשט מכל צבע — וע"ד פרש"י שמששה שימש כל ז' ימי המילואים בחלוק לבן, היינו שהר"ע של "פשיטות" שאי אפשר "למששו בידיים", הרי לא הי' להם בוה תענוג אמיתי, ובמילא מובן ש-

(36) ראה לעיל הערה 34.

(36*) צו ה, כח.

(37) ראה דרך מצותיך (מצות בנין מקדש ע' פו): המראה לבן אינו תופס מקום ואיננו נתפס כ' מציאות דבר ועכ"ז אינו נתפס כו'.

(37*) ראה לקו"ש ח"ט ע' 21. ולהעיר מיומא (עז, סע"ב): "שאינו רואה ואוכל". ורש"י שם (ר"ה אינו): אכילת המן סועב סעם כל המינים ואינו רואה אלא מן.

שויעט בעל כרחם — הי' מפני הביזה שבים סוף.

מתוך הים שנאמר "וימרו על ים

רצו לנסוע משם (פרש"י בשלח טו, כב), ולא להמבואר בערכין, כי לא מצינו ענין זה בפשט"מ*. ומה שמציין לערכין הכוונה לכללות הדרש בהפסוק "וימרו וגו'", או כולקמן, וראה פרש"י בשלח (יד, ל): "לא יאמרו ישראל כשם שאנו כו'" (ולא שאמרו כן בפועל).

ומה שפרש"י שקאי גם ** על "בנסעם מתוך הים" (ובמילא מוכרח לפרש שאי רצונם לנסוע משם נחשב לחטא וכי) הוא: (א) ממש "מול סוף", שפירושו הפשוט "נגד הים" סוף, ומכיון שלא פי' באיזה צד, הרי י"ל שהכוונה לכל צד *** (ב) כיון שבפשוטו של מקרא היו (עכ"פ) ב' עינים בים סוף להוכיח עליהם — מסתבר לומר ששניהם נרמזו בכתוב.

וכיון שאין כ"ו פשוט כ"כ — מביא רא"י: שנאמר וימרו (א) על ים (ב) בים סוף (ואין הכוונה כאן שמפרש קרא: איזה ים — ים סוף, כ"א שהמרו כמה **** פעמים) כדאיתא בערכין. ועפ"י יתורץ הא דרש"י מביא רא"י רק בפ"י "מול סוף".

(35) תהלים קו, ז.

(*) ואף שבתהלים עה"פ "וימרו וגו'" מביא רש"י הדרשה דערכין, מ"מ: (א) אם לזה כוונת רש"י גם בפרשתנו, הי' צריך לפרש (אבל י"ל שכיון שמציין רש"י כאן לתהלים — כלול בוה גם פירושו סם). (ב) בתהלים מסיים רש"י בלשון "מצאתי, המורה שגם שם אין זה פשוטו של מקרא ממש (ובכלל צריך בירור אם זרכו של רש"י בפירושו על נ"ך הוא ע"פ כל הכללים שלו שבפירושו עה"ת).

(**) ועיין ת"י ותיב"ע.

(***) אף שבדוחק י"ל — שמכיון ש' דיבר ברמז, לא פירש לאיזה צד מתכוון (ומסתבר שמתכוין לדבר המפורש בתורה יותר).

(****) וע"פ הנ"ל יומחק גם שינוי הלי בתהלים: ההמרה מבלי אין קברים גוי היתה מפני שים (סתם) סתם דרכם. זה

"תוכחה" הירידה של הגלות היא בשביל העלי, לגדל "כבודן של ישראל", ולכן מובן שגם בעת הגלות (ה"תוכחה") גופא, ניכר "כבודן של ישראל" (כנ"ל בפרש"י).

אחד הענינים שמודגש בו "כבודן של ישראל" גם בעת הגלות גופא הוא מ"ש בתחלת מגילת איכה: "איכה יושב בדרך וגו'" — שיש בזה גם מדה טובה יי, והוא מ"ש יי "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב", שבניי איי גם מתערבים עם או"ה יי, וכמארז"ל יי "השמן אינו מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבים עם העכו"ם".

ומצד מעלה זו שב"איכה יושב בדרך" שאין בניי מתערבים עם האר"מות, נזכה שתתגלה "כבודן של ישראל" בגלוי, בבנין בית המקדש השלישי, שגם הוא נרמז בפסוק זה יי, שיבנה במהרה בימינו ובעגלא דידן.

(משיחת ש"פ דברים תשל"א)

פרט זה נותן מקום להתלונן על המן (אף שבפועל לא היתה טענתם על זה שהמן הי' לבן — שלכן אפ"ל שזה שם המקום כנ"ל — מ"מ זה גורם לתנועה כללית של התנגדות כלפי המן).

"וחצרות" — "במחלקותו של קר"ח"י. ולכאורה הול"ל "במחלקות קר"ח ועדתו"? אלא כוונתו לרמז גם בזה להנ"ל: המחלקות היתה רק של קר"ח, ולא של בניי, אלא שקר"ח פיתה אותם יי, וכטענת משה יי "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף" (אף שלפועל פיתה את כולם יי).

ו. והנה פ' דברים קוראים לעולם בשבת שלפני תשעה באב או בשבת ת"ב עצמו — וגם זה שייך לענין הנ"ל: כללות ענין "בין המצרים" הוא שהזמן עצמו יי "מוכיח" את בניי, ומלמדנו פרש"י בראש ותחלת הפרשה שגם בה"תוכחה" נזהר הקב"ה בכבודן של ישראל, כי תכלית הכוונה בה

(43) ע"ד פרש"י בענין "והשימותי אני את הארץ — זו מדה טובה לישראל וכו'" (בחוקתי כו, לב).

(44) בלק כב, ט.

(45) ראה רשב"ם שם. ועוד.

(46) שמו"ר פל"ו, א. וראה גם במדב"ר

פי"ח, ו.

(47) ראה בד"ה איכה תשל"א (קונטרס

מאמרים ע' קיג) ע"פ רשימות הצ"צ לאיכה

ע' 5, 13.

(38) ובנוגע לפי השני — הרי מעיקרא הוא רק מה שהי' לכם ללמוד כו". ומובן שאי"ז ענין חמור כ"ב.

(39) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 53 ואילך.

(40) קר"ח טז, כב.

(41) פרש"י שם, יט.

(42) ראה תענית (כט, א): מגלגלין זכות ליום זכאי כו'.

דברים ב

וטפכם אשר אמרתם לבו יהי' גו' המה יבואו שמה וגו'."

ולכא' תמוה: למה מפסיק באמצע סיפור מעשה המרגלים במה שאירע למשה רבינו "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם", כאילו שגם הגזירה על משה שלא יבוא אל הארץ היא בסיבת חטא המרגלים, והרי חטא משה רבינו שבשבילו נגזר שלא יכנס לא"י מפורש בקרא שהוא חטא מי מריבה, וכמש"נ¹ "יען לא האמנתם בי גו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם", ומה ענינו באמצע סיפור מעשה המרגלים? ובפרט שמעשה המרגלים ומי מריבה רחוקים זה מזה כמעט ארבעים שנה: מעשה המרגלים הי' קרוב לצאת בנ"י מאמ"צ (ובגללם נגזר "יום לשנה יום לשנה גו' ארבעים שנה"²), ומעשה מי מרי-בה הי' אחרי מיתת מרים³, קרוב לסיום הארבעים שנה.

והנה הרמב"ן מתרץ שמשם הזכיר כאן חטא מי מריבה "כי רצה להזכיר יחד עונש כל הנמנעים מעבור אל הארץ כי הכל בגרמת עונותיהם כו'". אבל בפשוטו של מקרא קשה לתרץ כן, כי:

(א) הכתובים לפניו ולאחריו הם ב-ענין המרגלים — ומה טעם להכניס

א. דובר כמ"פ: כי דרכו של רש"י בפירושו עה"ת היא, לפרש כל דבר הקשה ובלתי מובן בפשוטו של מקרא. והענינים הדורשים ביאור (ע"פ פשטות הכתובים) ואין רש"י מפרשם, הרי זה גופא הוכחה שלדעתו של רש"י מובנים הם בפשטות ועד כדי כך שאין צורך לפרשם: (או שמוכנים הם ע"פ מה שכבר פירש"י לפני⁴).

עפ"י צלה"ב תמי' גדולה המתעוררת בלימוד פשוטם של כתובים בפרשתנו, אשר כמה⁵ מפרשי התורה משתדלים לתרצה, ודוקא רש"י ראש הפשטנים לא עמד עלי':

בפרשתנו⁶ מספר משה בארוכה על חטא המרגלים ועל הגזירה שנגזרה עי"ז על דור המדבר "אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה גו' (וממשיך) זולתי כלב בן יפונה הוא יראנה גו' יען אשר מלא אחרי ה' ", ומפסיק ואמר "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם", ואחרי ההפסק ממשיך עוד לספר בענין המרגלים "יהושע בן נון העומד לפניך הוא יבוא שמה וגו'".

(1) ראה לקו"ש ח"י ע' 13 ובהערה 1 שם.

(2) וכשארין ביאור (ע"ד הפשט) — כותב רש"י "איני יודע" וכיו"ב (תולדות כח, ה. ועוד — ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 ובהנסמן שם).

(3) ראה אברבנאל, רמב"ן, ספורנו, כלי יקר, אוה"ת. ועוד.

(4) א, כב ואילך.

(5) שם, לה ואילך.

(6) חוקת כ, יב.

(7) שלח יד, לה.

(8) חוקת שם, א ואילך. וראה גם פרש"י

שם, ב.